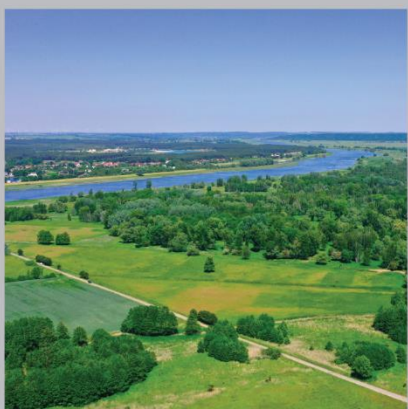

Delimitacja
Specjalnej
Strefy Włączenia
na obszarze
Województwa
Zachodniopomorskiego
oraz
planowane
kierunki działań
interwencyjnych
w 2024 r.

Spis treści

1.	Delimitacja Specjalnej Strefy Włączenia jako instrument terytorializacji polityki rozwoju.	3
2.	Założenia metodologiczne analizy poszczególnych obszarów rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego.....	4
2.1.	Gospodarka.....	6
2.2.	Demografia	7
2.3.	Infrastruktura techniczna.....	9
2.4.	Dostępność do usług publicznych.....	10
2.5.	Ubóstwo.....	12
2.6.	Rozwój i inwestycje.....	13
3.	Problemy obszarów popegeerowskich.....	15
4.	Delimitacja obszaru wsparcia	15
5.	Kierunki interwencji na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia.....	20
6.	Spis Map.....	21
7.	Spis Tabel	21

1. Delimitacja Specjalnej Strefy Włączenia jako instrument terytorializacji polityki rozwoju

Terytorialny wymiar polityki rozwoju, zgodnie z europejskimi i krajowymi paradygmatami polityki regionalnej stanowi podstawę dla budowania potencjału wdrożeniowego przyjętej w 2019 r. Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030. Przejawia się on m. in. w programowaniu rozwoju i podejmowaniu interwencji w stosunku do obszarów strategicznej interwencji (OSI), będących przedmiotem koncentracji działań ukierunkowanych terytorialnie – w tym obszarze problemowego o szczególnej skali regionu kumulacji niekorzystnych zjawisk społecznych, gospodarczych jakim jest Specjalna Strefa Włączenia.

Podstawą dla sformułowania koncepcji wyznaczenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego Specjalnej Strefy Włączenia oraz kontynuowania w stosunku do wskazanego obszaru specjalnej interwencji jest szczególnie niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza wskazanego obszaru przejawiająca się poprzez:

- niekorzystne wartości kluczowych wskaźników opisujących sytuację społeczno-gospodarczą,
- strukturalne deficyty rozwojowe dotyczące opisywanego obszaru, w szczególności brak lub zanik silnych ośrodków rozwojowych, niższy poziom dostępu do infrastruktury,
- ograniczony autonomiczny potencjał rozwojowy, który stanowiłby wystarczającą podstawę do prowadzenia efektywnej polityki rozwoju na poziomie poszczególnych gmin oraz przy wsparciu samorządu województwa.

Ich przezwyciężenie jest możliwe wyłącznie poprzez kontynuowanie rozpoczętego w perspektywie finansowej 2014-2020 ukierunkowania dedykowanego wsparcia, w szczególności ze środków polityki spójności będących w dyspozycji samorządu województwa oraz dodatkowo wdrożenia instrumentów terytorialnych sprzyjających budowie ponadlokalnych koncepcji rozwojowych (Partnerstwa IIT, ZIT).

Dotychczasowe wsparcie procesów rozwojowych prowadzonych na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia realizowane było w szczególności w ramach wdrażanych przez władze regionalne programów współfinansowanych ze środków europejskich. Główną rolę w tym zakresie odegrał Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020. Od uruchomienia Programu wsparcie SSW odbywało się poprzez konkursy skierowane wyłącznie do tego obszaru i dotyczyło:

- rozwoju rynku pracy na obszarze SSW poprzez wsparcie inwestycji przedsiębiorstw,
- przygotowania procesów rewitalizacji obszarów wiejskich poprzez animację lokalnych środowisk i wsparcie w przygotowaniu Lokalnych Programów Rewitalizacji, a następnie wsparcie lokalnych społeczności w ich wdrażaniu.
- Dla podtrzymania i utrwalenia dynamiki procesów rozwojowych, w programie regionalnych FEPZ na lata 2021 – 2027 zdefiniowano działania, oraz premiujące kryteria wyboru projektów obejmujące obszary: Inwestycje przedsiębiorstw na obszarze SSW,
- Termomodernizację obiektów publicznych i mieszkaniowych,
- Infrastrukturę społeczną, dedykowaną potrzebom wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, potrzebom szkolnictwa podstawowego i średniego – dla osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, oraz przyczyniająca się do włączenia społecznego,
- Infrastrukturę mieszkaniową.

Specjalna Strefa Włączenia po raz pierwszy została wyznaczona w 2014 r.¹, i z uwzględnieniem dynamiki procesów społeczno-gospodarczych podlega corocznej aktualizacji. Obecna delimitacja obszaru SSW oparta została na najbardziej aktualnych danych, których dostępność w porównaniu do roku 2014 (rok bazowy dla

¹ Na podstawie uchwały nr 653/14 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 22 kwietnia 2014 r.

pierwszej delimitacji SSW) znacząco się zwiększyła. Baza wskaźników podwoiła się – zamiast dotychczasowych 25, do szczegółowej analizy 6 obszarów wykorzystywanych jest 48 wskaźników, dla których źródłem jest statystyka publiczna prowadzona przez Główny Urząd Statystyczny, dane pochodzące z Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Edukacji i Nauki, Krajowej Administracji Skarbowej oraz opracowania Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego.

2. Założenia metodologiczne analizy poszczególnych obszarów rozwoju społeczno-gospodarczego województwa zachodniopomorskiego

Wyniki analizy zróżnicowań wewnątrzregionalnych województwa zachodniopomorskiego przeprowadzonej na podstawie poszerzonego w porównaniu do roku 2014 r. zasobu danych dostępnych na poziomie gmin oraz w ramach określonych ram tematycznych determinujących główne obszary w SSW, przesądziły o utrzymaniu dotychczasowego podziału tematycznego – poszerzając zakres analizy o obszar rozwoju i inwestycji odnoszący się perspektyw rozwoju gminy. Dla każdego z obszarów określono zestaw wskaźników, które pozwalają określić sytuację samorządu w danym obszarze, i wskazać obszary deficytowe. Ich łączne zestawianie, definiujące tym samym kumulację niekorzystnych zjawisk społeczno-gospodarczych, służy wyznaczeniu Specjalnej Strefy Włączenia.

Zdefiniowanych zostało 6 głównych obszarów tematycznych, w których to zdefiniowane na podstawie analizy deficyty stanowią istotną barierę dla inicjowania i dynamizowania procesów rozwojowych:

- gospodarka,
- demografia,
- infrastruktura techniczna,
- dostępność do usług publicznych,
- ubóstwo,
- rozwój i inwestycje.

Przed podjęciem właściwych prac analitycznych dokonano weryfikacji danych statystycznych pod kątem ich jakości, szczegółowości, aktualności i dostępności oraz funkcjonalnej spójności systemu wskaźników w ramach poszczególnych obszarów tematycznych (problemowych). Należy podkreślić, iż pomimo stałego i konsekwentnego poszerzania zakresu dostępnych informacji i danych, w przypadku wielu zjawisk występują ograniczenia możliwości ich opisu, przede wszystkim ze względu na problem dostępności i aktualności danych.

O ostatecznym doborze wskaźników zdecydowały następujące przesłanki:

- jednoznaczna interpretacja wskaźnika w kontekście obszaru tematycznego, w ramach którego jest wykorzystywany,
- względny charakter wskaźnika, jako warunek konieczny zachowania możliwości porównywania pomiędzy gminami,
- brak silnej korelacji pomiędzy wskaźnikami danego obszaru,
- poziom dostępności danych dla gmin,
- dostępność danych.

W celu zagregowania syntetycznych miar poszczególnych obszarów dokonano charakteryzacji wskaźników i mierników cząstkowych, która rozgraniczała je na stymulanty obrazujące pozytywne zjawiska na danym terenie oraz destymulanty, ukazujące rozkład zjawisk negatywnych. Dokonana charakterystyka była punktem wyjściowym dla procesu ich normalizacji, który wymagał znajomości wartości ekstremalnych (minimum i maksimum) poszczególnych cech. Proces normalizacji zastosowano w celu:

- sprowadzenia wartości poszczególnych wskaźników do wzajemnej porównywalności, co oznacza w praktyce ujednolicenie różnorodnych jednostek miary poszczególnych wskaźników oraz ujednolicenie rzędów wielkości wskaźników,
- ujednolicenia charakteru zmiennych (przekształcenia wszystkich zmiennych do postaci stymulant),
- sprowadzenia ujemnych wartości poszczególnych wskaźników do wartości dodatnich,
- zastąpienia zróżnicowanych zakresów zmienności wskaźników zakresem ujednocionym (tu: przedziałem $[0, 1]$),

W przypadku cech o charakterze stymulant zastosowano przekształcenie według wzoru:

$$Z_{i,j}^t = \frac{x_{ij}^t - \min\{x_{ij}^t\}}{\max\{x_{ij}^t\} - \min\{x_{ij}^t\}}$$

a w przypadku cech o charakterze destymulant – według wzoru:

$$Z_{i,j}^t = \frac{\max\{x_{ij}^t\} - x_{ij}^t}{\max\{x_{ij}^t\} - \min\{x_{ij}^t\}}$$

gdzie:

x_{ij}^t – wartość j-tego wskaźnika diagnostycznego ($j = 1, \dots, n$; n – liczba wskaźników), dla i-tej JST ($i = 1, \dots, 113$) w okresie t ,

$\min\{x_{ij}^t\}$ – minimalna wartość j-tego wskaźnika w zbiorze JST w okresie t ,

$\max\{x_{ij}^t\}$ – maksymalna wartość j-tego wskaźnika w zbiorze JST w okresie t .

W wyniku normalizacji otrzymano wskaźniki Z_{ij}^t , które przyjmują wartości z przedziału $[0,1]$, przy czym wartość 1 otrzymuje gmina, dla której cecha przyjmuje wartość maksymalną, natomiast wartość 0 – gmina, dla której cecha przyjmuje wartość minimalną. Następnie, w przypadku obszarów tematycznych, którym przyporządkowano kilka cech, wyliczono wartość miernika syntetycznego metodą średniej arytmetycznej. Wartość maksymalna oznacza sytuację najkorzystniejszą z punktu widzenia jakości danego miernika, natomiast wartość minimalna – sytuację najmniej korzystną. Tym samym im niższą wartość przybiera miernik dla gminy, tym charakteryzuje się ona większym deficytem lub skalą problemu względem pozostałych gmin w danym obszarze tematycznym.

2.1. Gospodarka

Sytuacja ekonomiczna województwa zachodniopomorskiego stanowi wypadkową dynamiki przemian ekonomicznych ostatnich dekad, przekształceń dotyczących charakteru i rangi poszczególnych sektorów, nasilenia procesów inwestycyjnych i poziomu przedsiębiorczości. W wielu istotnych aspektach tego złożonego układu uwarunkowań region doświadczał negatywnych zjawisk, w tym determinowanych jego peryferyjnym i przygranicznym charakterem, niemniej systematycznie umacnia swoją pozycję konkurencyjną na tle innych województw. Perspektywy dalszego rozwoju gospodarczego Pomorza Zachodniego w dużej mierze zdeterminowane są skutecznym i efektywnym wykorzystaniem endogenicznych potencjałów jako siły napędzającej regionalną gospodarkę oraz poziomem jej innowacyjności (w tym m.in. rozwojem działalności badawczo-rozwojowej). Procesowi temu sprzyja wyłonienie inteligentnych specjalizacji gospodarczych regionu, których znaczenie w poszczególnych gminach zostało przeanalizowane na podstawie danych Krajowej Administracji Skarbowej. Działania w obszarze gospodarczym mają bezpośrednie przełożenie na efektywność ekonomiczną podmiotów gospodarczych, zamożność mieszkańców i poziom bezrobocia na danym terytorium. Rozwój gospodarczy ma również bezpośredni wpływ na poziom dochodów własnych jednostek terytorialnych, przeznaczanych na zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnych oraz na przebieg procesów migracyjnych zarówno wewnątrz regionu, jak i poza granice województwa.

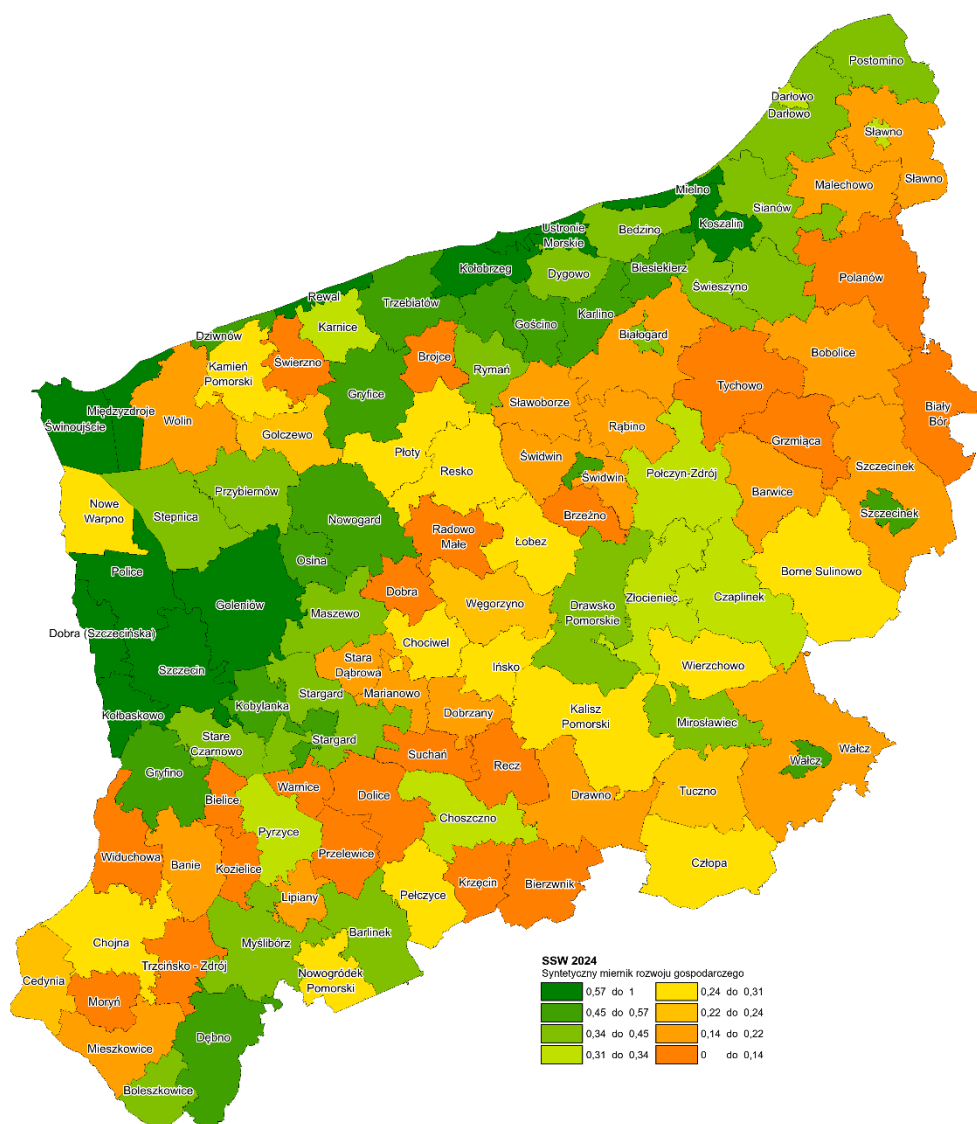
Do wyznaczenia miernika syntetycznego w obszarze gospodarki przyjęto wartości następujących wskaźników:

- Udział ludności w wieku produkcyjnym,
- Dochody gmin z tytułu udziału w dochodach z PIT,
- Dochody gmin z tytułu udziału w dochodach z CIT,
- Dochody gmin z tytułu udziału podatku rolnego,
- Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym,
- Bezrobotni (długotrwale bezrobotni) w ogólnej liczbie osób bezrobotnych,
- Powierzchnia budynków niemieszkalnych ogółem (z wyłączeniem PKOB 1272, 1273, 1274) w przeliczeniu na podmioty gospodarcze,
- Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sektorze usług dla przedsiębiorców² na 1 tys. zarejestrowanych podmiotów gospodarczych,
- Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności,
- Wskaźnik specjalizacyjności – syntetyczny miernik przedstawiający znaczenie inteligentnych specjalizacji na poziomie gmin.

Rozkład przestrzenny wartości syntetycznego miernika jednoznacznie wskazuje, iż ośrodkami wzrostu gospodarczego są obszary funkcjonalne miast wojewódzkich (Szczecin, Gorzów) i subregionalnych. W województwie zachodniopomorskim największy potencjał notuje Szczeciński Obszar Metropolitalny, obszar Koszalińsko-Kołobrzesko-Białogardzkiego Obszaru Funkcjonalnego oraz w dużej mierze pas nadmorski regionu. Koncentracja deficytów zlokalizowana jest w środkowej, południowej i środkowo-wschodniej części regionu.

² (sekcja K, sekcja L, sekcja M dział 69,70,71,72,73,74; sekcja N dział 77,78,81,82)

Mapa 1. Syntetyczny miernik rozwoju gospodarczego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, SMUP, KAS; pakiet MapInfo.

2.2. Demografia

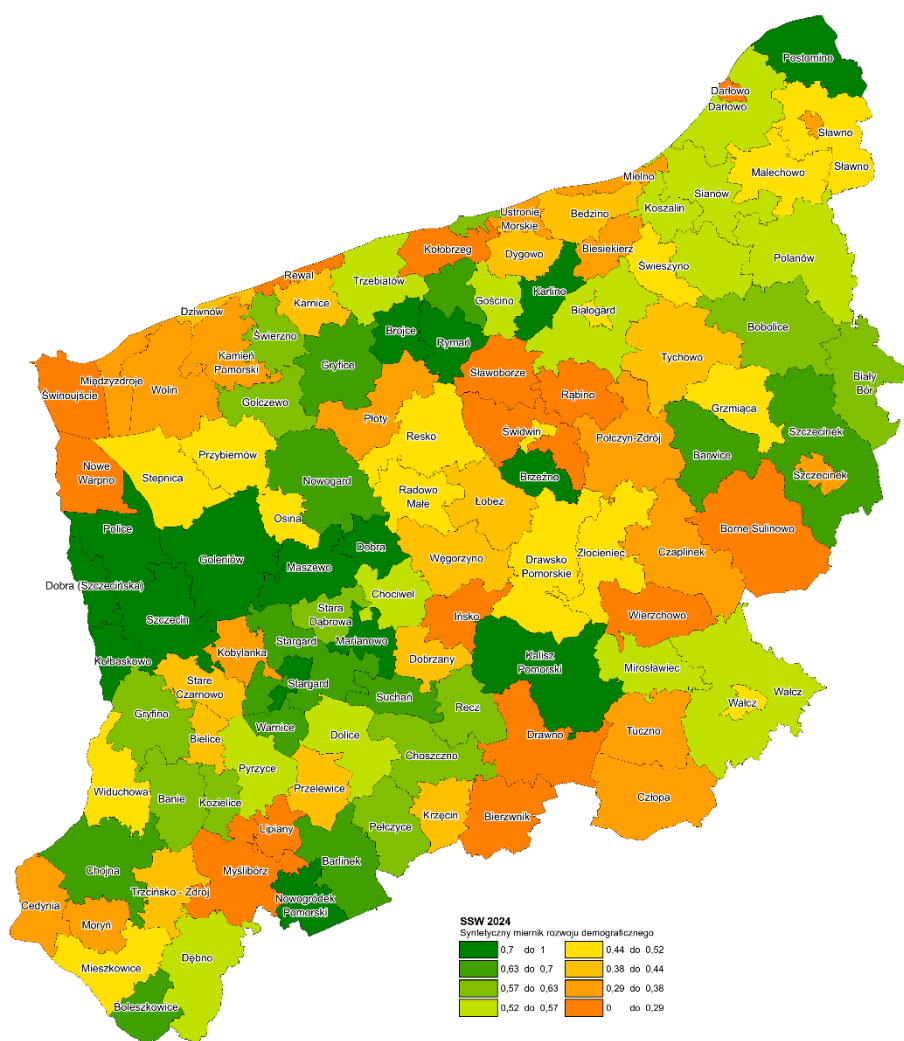
Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 potwierdzają niekorzystne tendencje demograficzne, wyrażające się zarówno spadkiem liczby ludności, jak i niekorzystnymi zmianami w strukturze wieku mieszkańców. Ponadto, nasilenie tych zmian w ujęciu przestrzennym zwiększa zróżnicowanie szans rozwojowych znacznej części obszarów, a szczególnie destrukcyjny wpływ ma na poziomie lokalnym. Depopulacja oznacza drastyczne zmniejszanie się liczby płatników podatków, zmniejszający się potencjał konsumpcyjny ludności, konieczność utrzymania siatki instytucji lokalnych, które finansowane są przez znacznie mniejszą liczbę ludzi, a także utrudnienia w prowadzeniu działalności gospodarczej. Ponadto, utrwalają się będą widoczne różnice w poziomie rozwoju poszczególnych części kraju – a w odniesieniu do województwa zachodniopomorskiego – zróżnicowanie wewnątrzregionalne, uwypuklające niekorzystną sytuację obszaru Specjalnej Strefy Włączenia.

Do oceny zjawisk demograficznych i wyznaczenia miernika syntetycznego przyjęto wartości następujących wskaźników:

- Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców,
- Gęstość zaludnienia,
- Współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi,
- Współczynnik płodności – urodzenia żywe na 1 tys. kobiet w wieku 15/49 lat,
- Saldo migracji (5-letnie) do średniej liczby mieszkańców (5-letniej).

Mediana (wartość środkowa) miernika wynosi 0,509, co oznacza że 50% gmin województwa osiągających wartości niższe charakteryzuje deficyt demograficzny. Rozkład przestrzenny wartości syntetycznego miernika wskazuje na koncentrację niekorzystnych zjawisk w części centralnej regionu oraz ich natężenie w miastach, aczkolwiek odmienne czynniki demograficzne decydują o niskich wartościach miernika – dla obszarów miejskich charakterystyczna jest struktura demograficzna z wysokim odsetkiem osób starszych. Obszary o charakterze wiejskim, to tereny o relatywnie mniejszej liczbie ludności, ograniczonym dostępie do usług publicznych i dostępności transportowej, co m.in. wywołuje ponadprzeciętne zjawiska migracyjne w kierunku większych ośrodków miejskich. Wyjątkiem są obszary wiejskie pozostające w zasięgu obszarów intensywnych powiązań funkcjonalnych miast.

Mapa 2. Syntetyczny miernik rozwoju demograficznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS; pakiet MapInfo.

2.3. Infrastruktura techniczna

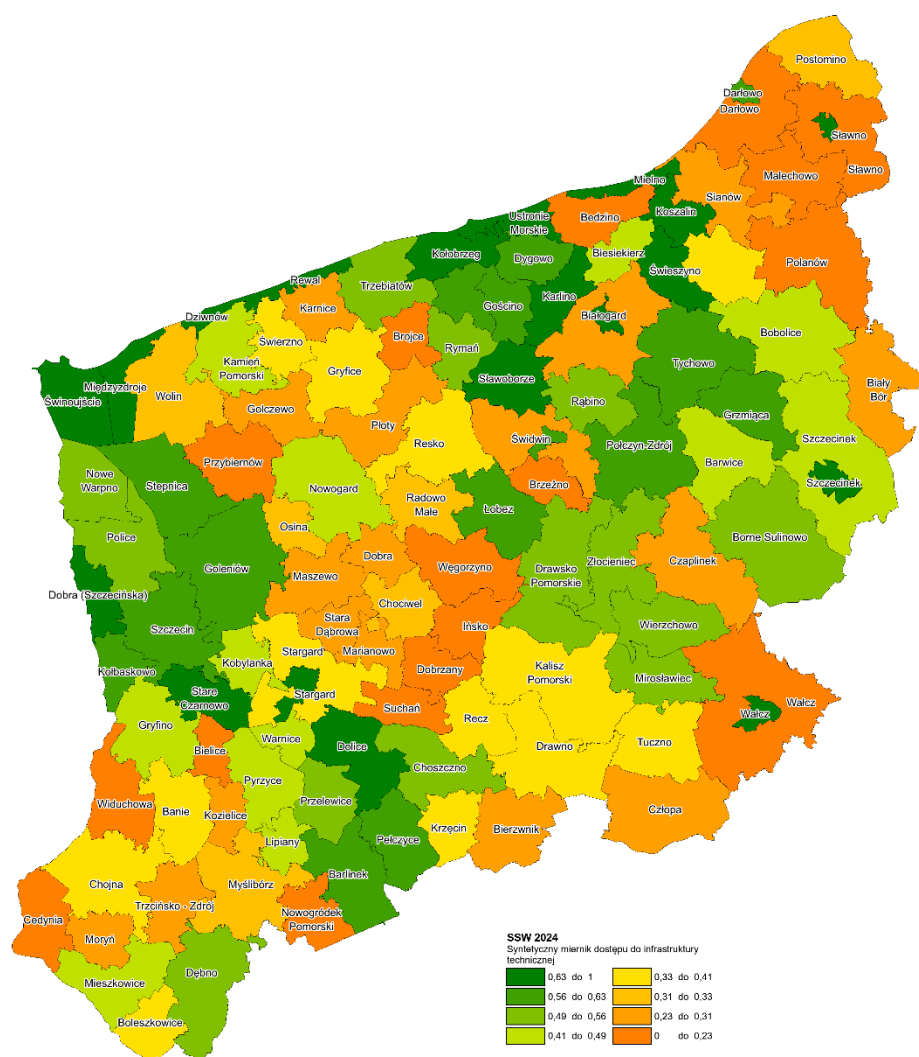
Stopień wyposażenia regionu w podstawową infrastrukturę techniczną związaną z szeroko rozumianymi usługami komunalnymi jest ważnym czynnikiem determinującym jakość życia mieszkańców i rozwój społeczno-gospodarczy. W niniejszej analizie do opisu infrastruktury technicznej wykorzystano podstawowe informacje zawarte w statystyce publicznej dotyczące usług komunalnych w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej oraz gospodarki odpadami, dostępności dróg rowerowych, sytuacji mieszkaniowej mieszkańców oraz dalszych działań rozwojowych – analizując wartości udziału powierzchni terenów dla których wydano decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w powierzchni terenu gminy ogółem.

Do oceny aspektów infrastruktury technicznej i wyznaczenia miernika syntetycznego przyjęto wartości następujących wskaźników:

- Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – wodociągi,
- Korzystający z instalacji w % ogółu ludności – kanalizacja,
- Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków na 100 mieszkańców,
- Drogi dla rowerów na 100 km²,
- Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów – z gospodarstw domowych,
- Mieszkania na 1 tys. mieszkańców,
- Udział powierzchni terenów dla których wydano decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego w powierzchni terenu gminy ogółem (suma z ostatnich 5 lat).

Rozkład przestrzenny wartości syntetycznego miernika wskazuje na relatywne deficyty infrastruktury technicznej we wschodniej części pasa nadmorskiego, w części centralnej regionu oraz pojedynczych gminach na zachodnich i południowych obrzeżach województwa. To obszary o charakterze wiejskim, a w konsekwencji o mniejszej gęstości zaludnienia, co wpływa negatywnie na poziom nasycenia infrastrukturą techniczną.

Mapa 3. Syntetyczny miernik rozwoju infrastruktury technicznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS; pakiet MapInfo.

2.4. Dostępność do usług publicznych

Jednym z głównych determinant jakości życia na danym terytorium jest dostępność do usług publicznych, związanych z codziennym funkcjonowaniem społeczności lokalnych. Zaliczyć do nich można dostępność do opieki zdrowotnej, usług wychowawczych i edukacyjnych, nasycenie podmiotami prowadzącymi działalność w zakresie kultury, rozrywki i rekreacji. Uwzględniona została również dostępność do mieszkań komunalnych, jako możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych mieszkańców.

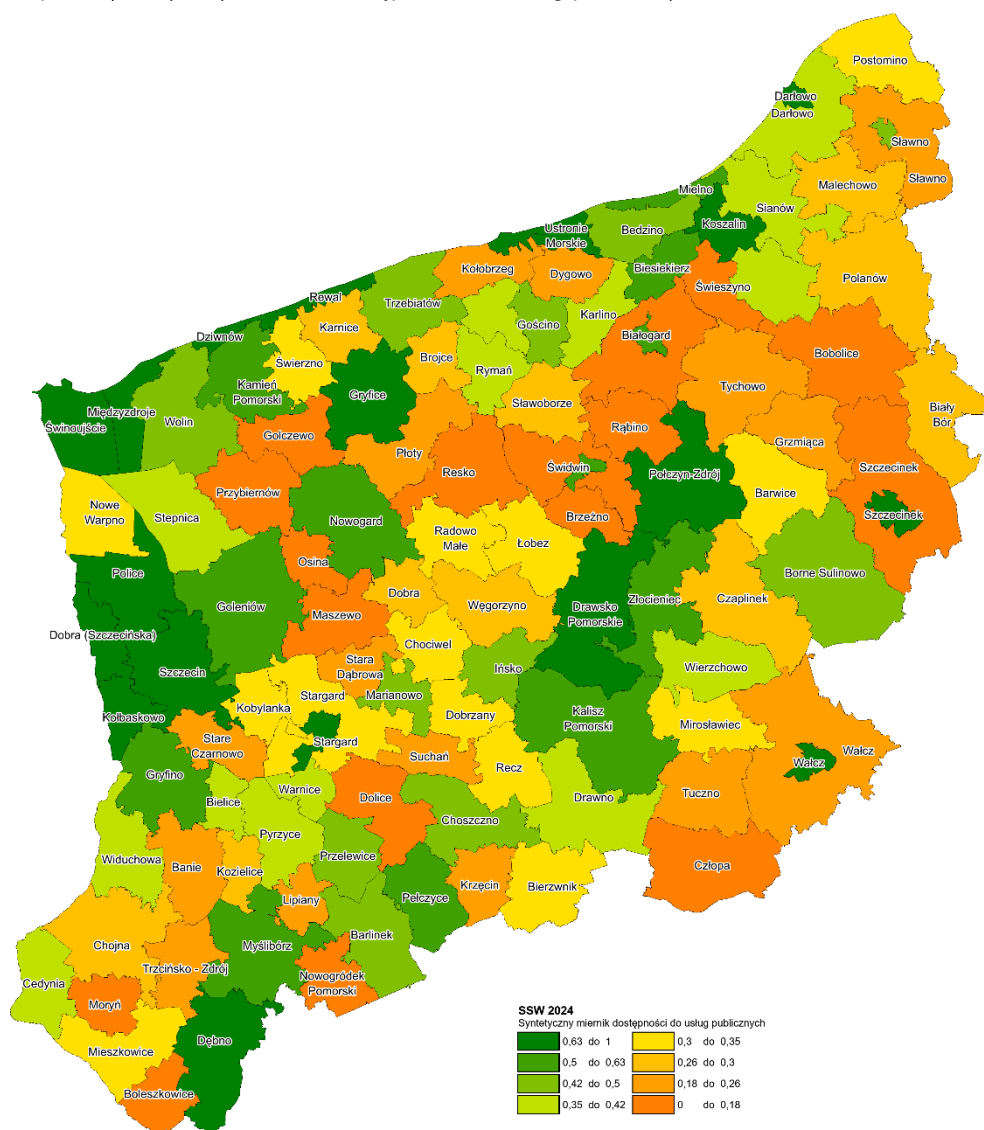
Do oceny dostępności do podstawowych usług publicznych i wyznaczenia miernika syntetycznego przyjęto wartości następujących wskaźników:

- Zasoby mieszkaniowe gmin (komunalne) na 1 tys. mieszkańców,
- Centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice – liczba uczestników imprez na 1 tys. ludności,
- Biblioteki publiczne na 10 tys. ludności,
- Dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1 tys. dzieci w wieku do lat 3,
- Wyniki egzaminu 8 klasisty – j. polski (średni wynik),
- Wyniki egzaminu 8 klasisty – matematyka (średni wynik),

- Wyniki egzaminu 8 klasisty – j. angielski (średni wynik),
- Liczba uczestników imprez (wydarzeń kulturalnych) organizowanych przez wybrane instytucje kultury na 1 tys. mieszkańców,
- Współczynnik skolaryzacji netto dla edukacji przedszkolnej,
- Współczynnik skolaryzacji netto w szkołach podstawowych,
- Porady ogółem na mieszkańca (podstawowa opieka zdrowotna),
- Liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie usług dla ludności na 1 tys. zarejestrowanych podmiotów,
- Wydatki na 1 mieszkańca w Dziale 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego.

Rozkład przestrzenny wartości syntetycznego miernika wskazuje, że najlepsza dostępność do usług publicznych koncentruje się wokół dużych miast w regionie. Z kolei koncentracja niekorzystnych zjawisk (w postaci zwartego obszaru deficytowego) jest obserwowana w znacznej części województwa. Najniższymi wartościami wskaźnika wyróżniają się w szczególności gminy: Człopa (gmina miejsko-wiejska), Osina (gmina wiejska), Świdwin (gmina wiejska), Białogard (gmina wiejska), Szczecinek (gmina wiejska) oraz Rąbino (gmina wiejska).

Mapa 4. Syntetyczny miernik dostępności do usług publicznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, SMUP, MEiN; pakiet MapInfo.

2.5. Ubóstwo

Do grup społecznych, które doświadczają marginalizacji i izolacji społecznej zaliczyć można grupy, w których ma miejsce problemowa sytuacja związana z biedą oraz ubóstwem materialnym. Wykluczenie nierzadko jest determinowane braku dostępu lub niewystarczającym dostępem do najważniejszych „systemów społecznych”, takich jak: rynek pracy, edukacja, opieka medyczna.

Działania na rzecz osób, które ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym obejmują m.in. działania z zakresu pomocy społecznej, jak również zapewnienie wsparcia w dostępie do usług publicznych oraz lokalnej infrastruktury o odpowiednim standardzie.

Działania te mają swoje odzwierciedlenie w postaci wypłacanych ze środków publicznych zasiłków i świadczonej pomocy w naturze, opłacanych składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, wypłacanych dodatkach mieszkaniowych czy zasiłkach rodzinnych na dzieci. Jako jeden z elementów polityki społecznej, poddano analizie liczbę oczekujących na mieszkanie komunalne.

Do oceny zjawiska ubóstwa i wyznaczenia miernika syntetycznego przyjęto wartości następujących wskaźników:

- Wydatki z Działu 852 – Pomoc społeczna na mieszkańca,
- Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności,
- Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku,
- Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych per capita,
- Udział wydatków w rozdziale 85214 – Zasiłki i pomoc w naturze oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w wydatkach gminnych ogółem,
- Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy na 10 tys. mieszkańców (rok 2021).

Analiza danych dotycząca rozkładu przestrzennego ubóstwa w regionie wskazują powiązanie deficytów tego obszaru z deficytem w zakresie rozwoju gospodarczego. W ujęciu wewnątrzregionalnym w najgorszej sytuacji pozostaje obszar centralny i wschodni województwa, a zdecydowanie najkorzystniejsza sytuacja jest w miastach na prawach powiatu i ich strefach funkcjonalnych. Odsetek osób stale lub czasowo uzależnionych od pomocy społecznej jest w istocie większy na terenach wiejskich, charakteryzujących się gorszą dostępnością transportową do ośrodków miejskich.

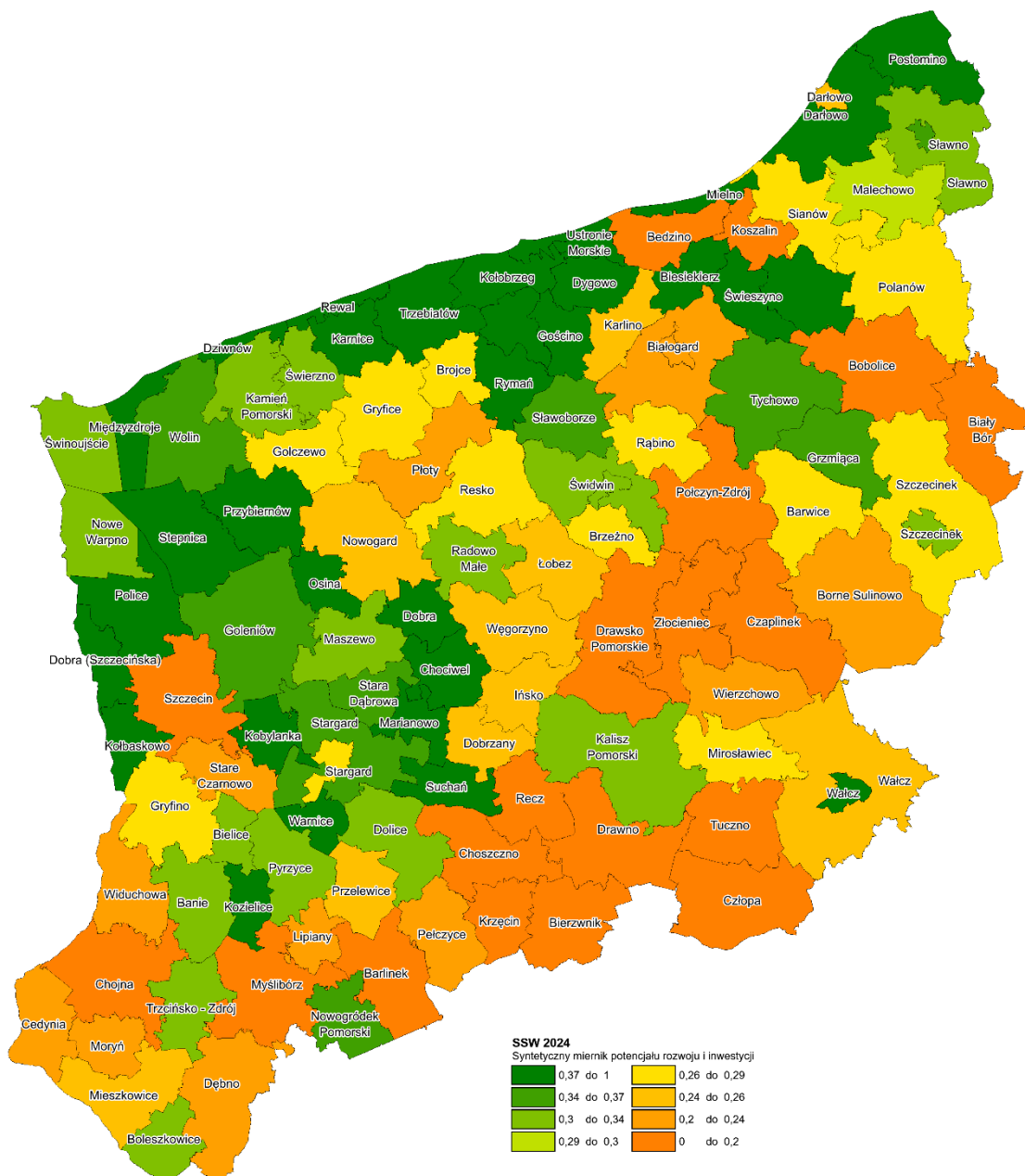
Rozwój gminy jest uwarunkowany przez szereg różnorodnych czynników, które wpływają na kierunek, tempo i skuteczność procesu rozwoju lokalnego. Jednym z najważniejszych czynników jest poziom i rodzaj działalności gospodarczej, determinujące zarówno skalę inwestycji publicznych i prywatnych. Atrakcyjność inwestycyjna, rozwinięta gospodarka oraz możliwość realizacji dalszych inwestycji, które konsekwentnie podnosić będą jakość życia mieszkańców, determinują dalsze perspektywy rozwoju gminy.

- Wskaźnik G (wskaźniki dochodów podatkowych gmin),
- Średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tys. ludności,
- Powierzchnia użytkowa nowych budynków niemieszkalnych objętych wydanymi decyzjami o pozwoleniu na użytkowanie lub przyjętymi zawiadomieniami o zakończeniu budowy w przeliczeniu na 100 km² powierzchni,
- Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem,

- Relacja kwoty długu JST na koniec roku do dochodów ogółem (zadłużenie ogółem/ dochody ogółem),
- Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem,
- Różnica między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi budżetów gmin i miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca.

Zróżnicowanie wewnątrzregionalne wskazuje na koncentrację deficytów w tym obszarze przede wszystkim w części środkowej, południowej oraz wschodniej regionu.

Mapa 6. Syntetyczny miernik rozwoju i inwestycji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, SMUP, Min. Finansów, pakiet MapInfo.

3. Problemy obszarów popegeerowskich

Specyfiką województwa zachodniopomorskiego jest duża powierzchnia tzw. obszarów popegeerowskich. Różne uwarunkowania, zarówno społeczne, gospodarcze jak i polityczne, sprawiły, że obszary te stały się miejscem kumulacji różnorodnych problemów społecznych. Na terenie województwa zachodniopomorskiego do 1992 roku funkcjonowało ponad 200 państwowych przedsiębiorstw gospodarki rolnej, zatrudniających ponad 26 tys. osób. W związku z prywatyzacją sektora państwowego rolnictwa w województwie na przełomie lat 1992-1993 nastąpił silny regres wsi popegeerowskich, w efekcie doprowadzając do alienacji i wykluczenia zamieszkujących je lokalnych społeczności. Wykluczenie to, oprócz wymiaru społecznego, przejawiało się w aspekcie ekonomicznym (bariera finansowa w dostępie do dóbr i usług), a także przestrzennym (fizyczne oddalenie od dużych ośrodków miejskich oraz brak, bądź bardzo ograniczona komunikacja środkami transportu publicznego). Obecnie, gminy z tzw. obszarów popegeerowskich odnotowują gorszą sytuację ekonomiczną gospodarstw domowych, niższy poziom przedsiębiorczości, większy zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej, wyższy poziom bezrobocia, nasilone procesy depopulacyjne oraz niższe wyniki egzaminów szkolnych. Wskaźniki odnoszące się do wskazanych zjawisk zostały uwzględnione w ocenie we wszystkich obszarach (gospodarka, demografia, ubóstwo, dostęp do usług publicznych, infrastruktura techniczna). Likwidacja rolnictwa uspołecznionego w dużym stopniu obciążała również jednostki administracyjne jakimi były same gminy czy powiaty – zostały one obciążone nowymi obowiązkami wynikającymi z przejęcia wielu funkcji dotychczas realizowanych przez PGR, co w konsekwencji stanowiło również duże obciążenie finansowe. Z uwagi na silne powiązanie spuścizny popegeerowskiej z możliwościami rozwojowymi gmin, wprowadzony został jako dodatkowy deficyt – deficyt w zakresie rozwoju i inwestycji, pozwalający na określenie poziomu działań rozwojowych i inwestycyjnych na obszarze poszczególnych gmin.

4. Delimitacja obszaru wsparcia

Do bieżącej, zaktualizowanej delimitacji Specjalnej Strefy Włączenia (SSW) przyjęto zestaw sześciu mierników syntetycznych wyznaczonych dla poszczególnych obszarów problemowych: potencjał gospodarczy, demografia, infrastruktura techniczna, dostępność do usług publicznych, ubóstwo, rozwój i inwestycje. W tym celu w każdym z obszarów problemowych wskazano gminy z deficytem, tj. te, dla których miernik syntetyczny przyjmuje wartość mniejszą od wartości mediany. Następnie dla każdej z gmin wyliczono częstość występowania deficytów, tj. w ilu obszarach miernik syntetyczny dla gminy przybiera wartość niższą od mediany. Przy ostatecznej delimitacji Specjalnej Strefy Włączenia, a więc obszaru o najbardziej niekorzystnych wskaźnikach rozwoju społeczno-gospodarczego, przyjęto zasadę kumulacji deficytów, co oznacza, że SSW powinna obejmować gminy, w których występują deficyty w co najmniej trzech obszarach problemowych.

Na podstawie powyższej metodologii zasięg SSW monitorowany i aktualizowany będzie corocznie, z uwzględnieniem najnowszych danych oraz zmian sytuacji społeczno-gospodarczej.

SSW obejmuje swoim zasięgiem gminy, w których zdiagnozowano deficyty w co najmniej trzech z sześciu analizowanych obszarów problemowych (demografia, infrastruktura techniczna, dostępność do usług publicznych, potencjał gospodarczy, ubóstwo, rozwój i inwestycje). Ponadto do SSW w danym roku zostaną zaliczone gminy, w których w oparciu o opisaną wyżej metodologię zdiagnozowano poprawę ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej i infrastruktury (liczba deficytów mniejsza niż trzy). W przypadku utrzymywania się takiego stanu przez trzy kolejne lata dana gmina zostanie sklasyfikowana poza SSW. Wynika to z faktu konieczności stworzenia obiektywnych ram dla wsparcia obszarów problemowych, a więc zasad, które pozwolą zarówno na określenie za pomocą zestawu mierników syntetycznych zasięgu obszaru, jak i uwzględnienie konieczności podtrzymania i utrwalenia dynamiki procesów rozwojowych.

Tabela 1. Występowanie deficytów w obszarach problemowych w gminach województwa zachodniopomorskiego wg kolejności alfabetycznej i liczby deficytów.

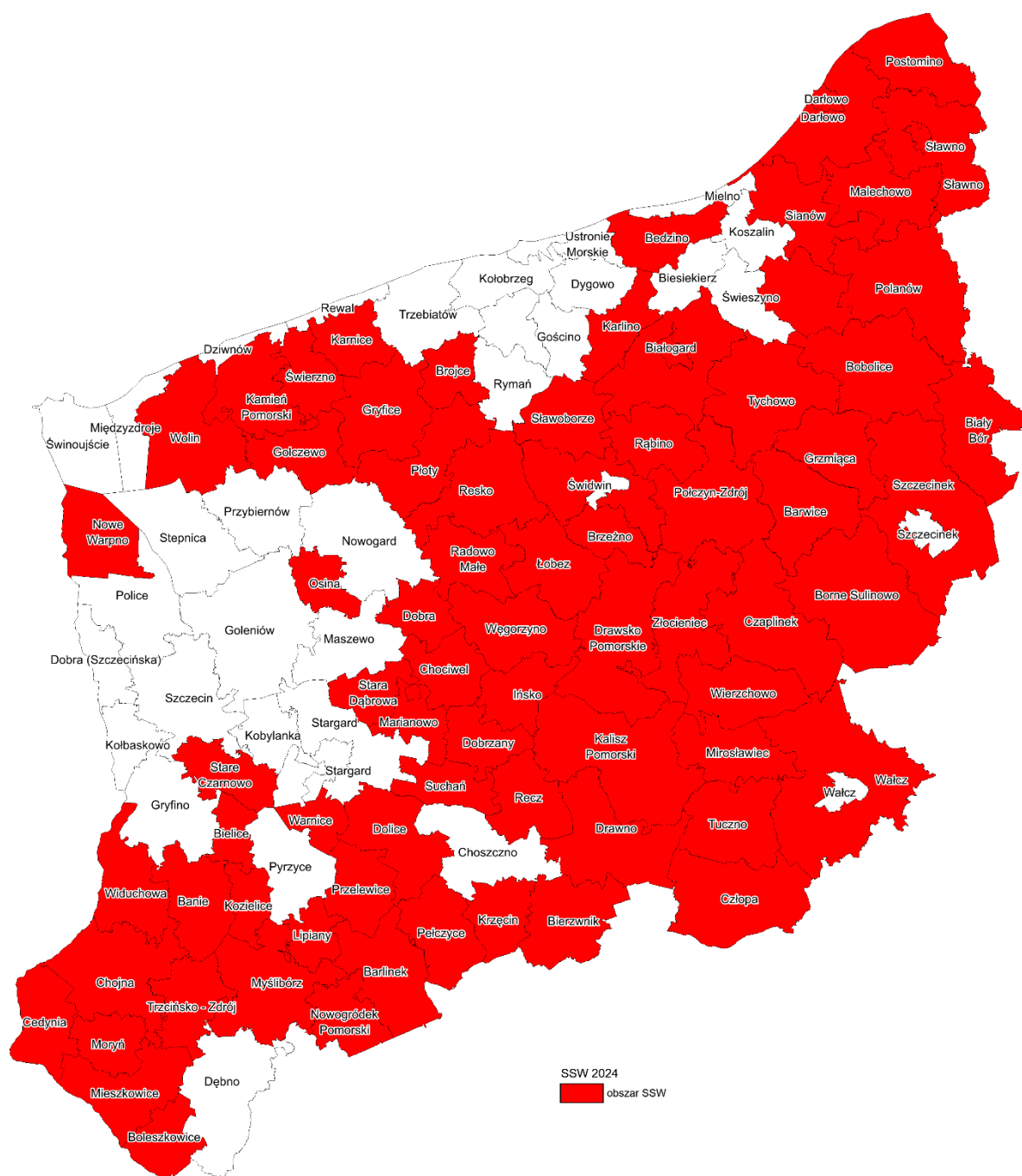
Lp.	Gmina	Potencjał gospodarczy	Demografia	Infrastruktura techniczna	Dostępność do usług publicznych	Ubóstwo	Rozwój i inwestycje	Liczba deficytów
1.	Bierzwnik (2)	1	1	1	1	1	1	6
2.	Krzęcin (2)	1	1	1	1	1	1	6
3.	Płoty (3)	1	1	1	1	1	1	6
4.	Malechowo (2)	1	1	1	1	1	1	6
5.	Dobrzany (3)	1	1	1	1	1	1	6
6.	Człopa (3)	1	1	1	1	1	1	6
7.	Węgorzyno (3)	1	1	1	1	1	1	6
8.	Drawno (3)	1	1	1	0	1	1	5
9.	Recz (3)	1	0	1	1	1	1	5
10.	Czaplinek (3)	0	1	1	1	1	1	5
11.	Brojce (2)	1	0	1	1	1	1	5
12.	Cedynia (3)	1	1	1	0	1	1	5
13.	Chojna (3)	1	0	1	1	1	1	5
14.	Mieszkowice (3)	1	1	1	1	0	1	5
15.	Moryń (3)	1	1	1	1	0	1	5
16.	Widuchowa (2)	1	1	1	0	1	1	5
17.	Polanów (3)	1	0	1	1	1	1	5
18.	Lipiany (3)	1	1	0	1	1	1	5
19.	Ińsko (3)	1	1	1	0	1	1	5
20.	Barwice (3)	1	0	1	1	1	1	5
21.	Biały Bór (3)	1	0	1	1	1	1	5
22.	Brzeżno (2)	1	0	1	1	1	1	5
23.	Rąbino (2)	1	1	0	1	1	1	5
24.	Świdwin (2)	1	1	1	1	1	0	5
25.	Tuczno (3)	1	1	1	1	0	1	5
26.	Radowo Małe (2)	1	1	1	1	1	0	5
27.	Resko (3)	1	1	1	1	0	1	5
28.	Białogard (2)	1	0	1	1	0	1	4
29.	Tychowo (3)	1	1	0	1	1	0	4
30.	Wierzchowo (2)	1	1	0	0	1	1	4
31.	Karnice (2)	0	1	1	1	1	0	4
32.	Trzcińsko-Zdrój (3)	1	1	1	1	0	0	4
33.	Golczewo (3)	1	0	1	1	0	1	4
34.	Świerzno (2)	1	0	1	1	1	0	4
35.	Nowe Warpno (3)	1	1	0	1	1	0	4
36.	Kozielice (2)	1	0	1	1	1	0	4
37.	Sławno (2)	1	1	1	1	0	0	4
38.	Dolice (2)	1	0	0	1	1	1	4
39.	Suchań (3)	1	0	1	1	1	0	4

Lp.	Gmina	Potencjał gospodarczy	Demografia	Infrastruktura techniczna	Dostępność do usług publicznych	Ubóstwo	Rozwój i inwestycje	Liczba deficytów
40.	Borne Sulinowo (3)	1	1	0	0	1	1	4
41.	Grzmiąca (2)	1	1	0	1	1	0	4
42.	Szczecinek (2)	1	0	0	1	1	1	4
43.	Sławoborze (2)	1	1	0	1	1	0	4
44.	Wałcz (2)	1	0	1	1	0	1	4
45.	Dobra (3)	1	0	1	1	1	0	4
46.	Łobez (3)	0	1	0	1	1	1	4
47.	Białogard (1)	0	1	0	0	1	1	3
48.	Pelczyce (3)	1	0	0	0	1	1	3
49.	Kalisz Pomorski (3)	1	0	1	0	1	0	3
50.	Złocieniec (3)	0	1	0	0	1	1	3
51.	Gryfice (3)	0	0	1	0	1	1	3
52.	Banie (2)	1	0	1	1	0	0	3
53.	Stare Czarnowo (2)	0	1	0	1	0	1	3
54.	Wolin (3)	1	1	1	0	0	0	3
55.	Będzino (2)	0	1	1	0	0	1	3
56.	Bobolice (3)	1	0	0	1	0	1	3
57.	Sianów (3)	0	0	1	0	1	1	3
58.	Myślibórz (3)	0	1	1	0	0	1	3
59.	Nowogródek Pomorski (2)	1	0	1	1	0	0	3
60.	Bielice (2)	1	1	1	0	0	0	3
61.	Przelewice (2)	1	1	0	0	0	1	3
62.	Darłowo (1)	0	1	0	0	1	1	3
63.	Chociwel (3)	1	0	1	1	0	0	3
64.	Marianowo (2)	1	0	1	0	1	0	3
65.	Stara Dąbrowa (2)	1	0	1	1	0	0	3
66.	Połczyn-Zdrój (3)	0	1	0	0	1	1	3
67.	Mirosławiec (3)	0	0	0	1	1	1	3
68.	Karlino (3)	0	0	0	0	1	1	2
69.	Choszczno (3)	0	0	0	0	1	1	2
70.	Drawsko Pomorskie (3)	0	1	0	0	0	1	2
71.	Maszewo (3)	0	0	1	1	0	0	2
72.	Osina (2)	0	0	1	1	0	0	2
73.	Przybiernów (2)	0	0	1	1	0	0	2
74.	Dziwnów (3)	0	1	0	0	1	0	2
75.	Kamień Pomorski (3)	1	1	0	0	0	0	2
76.	Dygowo (2)	0	1	0	1	0	0	2
77.	Kołobrzeg (2)	0	1	0	1	0	0	2
78.	Barlinek (3)	0	0	0	0	1	1	2
79.	Boleszkowice (2)	0	0	1	1	0	0	2
80.	Sławno (1)	0	1	0	0	1	0	2

Lp.	Gmina	Potencjał gospodarczy	Demografia	Infrastruktura techniczna	Dostępność do usług publicznych	Ubóstwo	Rozwój i inwestycje	Liczba deficytów
81.	Kobylanka (2)	0	1	0	1	0	0	2
82.	Stargard (2)	0	0	1	1	0	0	2
83.	Szczecinek (1)	0	1	0	0	1	0	2
84.	Świdwin (1)	0	1	0	0	1	0	2
85.	Nowogard (3)	0	0	0	0	0	1	1
86.	Stepnica (3)	0	0	0	0	1	0	1
87.	Rewal (2)	0	1	0	0	0	0	1
88.	Gryfino (3)	0	0	0	0	0	1	1
89.	Międzyzdroje (3)	0	1	0	0	0	0	1
90.	Rymań (2)	0	0	0	0	1	0	1
91.	Ustronie Morskie (2)	0	1	0	0	0	0	1
92.	Biesiekierz (2)	0	1	0	0	0	0	1
93.	Manowo (2)	0	0	1	0	0	0	1
94.	Mielno (3)	0	1	0	0	0	0	1
95.	Świeszyno (2)	0	0	0	1	0	0	1
96.	Dębno (3)	0	0	0	0	0	1	1
97.	Pyrzyce (3)	0	0	1	0	0	0	1
98.	Warnice (2)	1	0	0	0	0	0	1
99.	Darłowo (2)	0	0	1	0	0	0	1
100.	Postomino (2)	0	0	1	0	0	0	1
101.	Stargard (1)	0	0	0	0	0	1	1
102.	Wałcz (1)	0	1	0	0	0	0	1
103.	Koszalin (1)	0	0	0	0	0	1	1
104.	Szczecin (1)	0	0	0	0	0	1	1
105.	Świnoujście (1)	0	1	0	0	0	0	1
106.	Goleniów (3)	0	0	0	0	0	0	0
107.	Trzebiatów (3)	0	0	0	0	0	0	0
108.	Kołobrzeg (1)	0	0	0	0	0	0	0
109.	Gościno (3)	0	0	0	0	0	0	0
110.	Siemysł (2)	0	0	0	0	0	0	0
111.	Dobra (Szczecińska) (2)	0	0	0	0	0	0	0
112.	Kołbaskowo (2)	0	0	0	0	0	0	0
113.	Police (3)	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne, UMWZ.

Mapa 7. Specjalna Strefa Włączenia 2024

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, SMUP, Min. Finansów, pakiet MapInfo.

5. Kierunki interwencji na obszarze Specjalnej Strefy Włączenia

Zgodnie ze znowelizowaną Strategią Rozwoju Województwa do roku 2030 oraz Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego Specjalna Strefa Włączenia uznana została za obszar strategicznej interwencji regionu. Jednocześnie zasięg Strefy praktycznie pokrywa się z delimitacją wyznaczonych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego obszarów strategicznej interwencji państwa dotyczących miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz gmin zagrożonych trwałą marginalizacją. Wskazanie SSW jako obszaru strategicznej interwencji oznacza zobowiązanie władz regionu do kontynuowania działań mających na celu osiągnięcie strategicznych wyzwań dotyczących m.in. zapewnienia wszystkim jego mieszkańcom równości w dostępie do możliwości rozwoju oraz wysokiej jakości życia. Realizacja tego celu związanego z zaspokajaniem potrzeb wspólnoty samorządowej oraz równości terytorialnej w dostępie do usług publicznych uwarunkowana jest uruchomieniem lokalnych potencjałów rozwojowych oraz stworzeniem możliwości ich efektywnego wykorzystania przez samorząd lokalny.

Zdiagnozowane uwarunkowania rozwojowe występujące w Specjalnej Strefie Włączenia wskazują na ciągle występujące: niską dostępność do podstawowych usług publicznych, niską atrakcyjność inwestycyjną wynikającą ze zdekapitalizowanej infrastruktury, słabość lokalnych gospodarek i rynku pracy, wymagający wzmocnienia potencjał społeczny i ludzki. Istotnym negatywnym uwarunkowaniem rozwojowym jest również zewnętrzna i wewnętrzna dostępność transportowa. Przewycięzenie wskazanych barier rozwojowych wymaga kontynuacji wsparcia działań ukierunkowanych na rzecz poprawę spójności i integralności społecznej oraz terytorialnej, poprawę dostępności i budowę powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z lokalnymi miejskimi ośrodkami wzrostu.

Ukierunkowanie wsparcia z regionalnego programu Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027 Specjalnej Strefy Włączenia (800 mln euro) na obszarze Województwa Zachodniopomorskiego skupiać się będzie na realizacji następujących celów:

- **Aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców SSW,**
- **Rozwój potencjału gospodarczego SSW,**
- **Polepszenie dostępności do usług publicznych i wzmocnienie działań dot. neutralności klimatycznej SSW.**

Wsparcie procesów rozwojowych w tych obszarach polegać będzie w szczególności na ustanowieniu preferencji w kryteriach wyboru projektów realizowanych na obszarze SSW dla działań:

- ukierunkowanych na innowacyjne inwestycje przedsiębiorstw na obszarze SSW,
- wspierających efektywność energetyczną i redukcję gazów cieplarnianych,
- zapewniających dostępność transportową najbardziej wykluczonym transportowo obszarom województwa,
- zapewniających wsparcie w zakresie poprawy dostępności do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu, ukierunkowane na rozwój infrastruktury związanej z poprawą jej dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami,
- zapewniających wsparcie włączenia społeczno – gospodarczego, koncentrujące się na poprawie infrastruktury społecznej powiązanej z prowadzonymi działaniami animacyjnymi.

Spis Map

Mapa 1. Syntetyczny miernik rozwoju gospodarczego	7
Mapa 2. Syntetyczny miernik rozwoju demograficznego.....	8
Mapa 3. Syntetyczny miernik rozwoju infrastruktury technicznej.....	10
Mapa 4. Syntetyczny miernik dostępności do usług publicznych.....	11
Mapa 5. Syntetyczny miernik ubóstwa.....	13
Mapa 6. Syntetyczny miernik rozwoju i inwestycji	14
Mapa 7. Specjalna Strefa Włączenia 2024.....	19

Spis Tabel

Tabela 1. Występowanie deficytów w obszarach problemowych w gminach województwa zachodniopomorskiego wg kolejności alfabetycznej i liczby deficytów.....	16
--	----

WOJEWÓDZTWO
ZACHODNIOPOMORSKIE